

GOTIKOA

Erdi-aroaren bigarren zatira sartzen gara orain: XIII, XIV eta XV gizaldietara.

Bigarren zati au asten danean, gauza asko asko aldatzen dira: Uriak sortzen dira eta eleiza aundien bear-izana agertzen da. Bilbao'n bertan, uri zarretik urten eta alboan egin bear izan zan Frantzisko Deunaren parrokia eta uri zarrean bertan be katedralari azkenengo ikutuak egiten jakoz. Lekeitio'n egiten da elieza eder bat.

Baiña aldakuntza oneik ez dira geiegi erri txikietara satzen, kristiñauak lengo eleiza txikietan jarraitzen dabe. Gitxi dira eleiza gotikoak. Ona emen eleiza gotikua dauken erriak: Bilbao'ko San Anton, Gernika'ko Andra Mari, Balmededa'ko San Severino, eta beste batzuk oso osoan gotikoak ez diranak.

Salerosketea ugaritzen da asko eta lengo jauntxu feudalen lekua orain burgesak artzen dabe, erriaren alboan (burgoan) bizi izaten asi ziran aberats barriak, komertzioaren bidez aberastu ziranak. Or sortzen dira, baita, langilleen gremioak eta kofradiak.

Uri sortu-barri orreik ormaz inguratzen dira, lapur asko ebillalako errezago zainduak izateko. Baiña Bizkai'ko errietan ez zan lortu sendiak pillatze ori.

Irakaskintza bera be, len, katedraletan eta lekaide-etxeetan emoten zan, baiña bigarren zati onetan Ikastetxe nagusiak sortzen dira eta "universitas" daroe izena, ikasleak eta irakasleak batera jokutzen dabelako bide barri onetan, baiña Ikastetxe Nagusisirik gaienak eta irakaslerik geienak emen be Eleizerarenak dira. Iñoz erregeak be sortzen dauz, baiña ona emen Aita Santuak sortutako batzuk; Bolonia, Salermo, Palentzia, Salamanka, Montpellier, Toulouse, Amiens, Paris, Kanbridge, Oxford.

Eleizearen aldetik lan barri au egiteko erakunde barri batzuk sortu ziran, eskaleak esaten jaken lekaide-motak "mendicantes". Ezagunenak Domingotarrak eta Frantziskotarrak. Ortik etorri ziran Akino'ko Tomas deuna eta Bonabentura Deuna ta abar.

Jakintza-arloan erri-maillan be ba-dabil zerbait: Erriko poemak, XII Alfonso erregeak batutako kantigak eta India eta Persia'tik arabeen bidez etorri diran alegi edo fabulak.

Baiña gu edertiari begira gagoz eta arlo onetan be aldakuntza aundia dator erromanikotik gotiko-ra.

Asteko esan daigun "gotiko" izen au Italia'ko Vasarik oker ezarria dala. Ez dauko zer-ikusirik godoakaz. Dana dala, izen orregaz jarraituko dogu.

Gotikoa deritxagun eder-lanaren tankera onek, batez be etxegintzan, argibilla ibiltea eta beti gorago igon gurea agertzen dauz eta ori torre luze eta erpinduetan eta leiar koloretsuetan agertzen da.

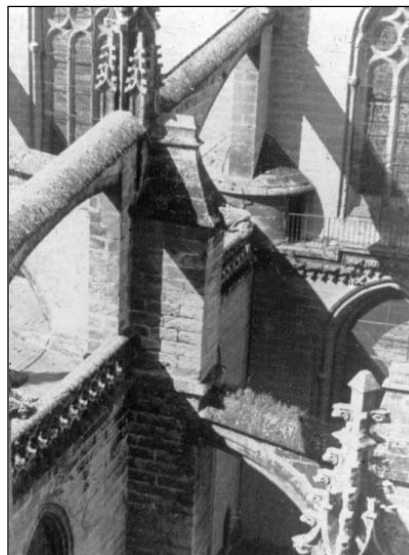
Erromanikuen etxerik gurenak lekaide-etxeak ziran lez, gotikoarenak gotzain-eleiza edo katedralak izango dira.

Len arkua oboerdia izan da, baiña orain begi-antzekoa eta ojibala dator, erpinduna "apuntado".

Iruditegiak (retabloak) ondo apainduak torretxu zorrotzez beterik eta ageburu bikotzak: Akanto-lorak eta bolutak.

Sabaia len koñoia eritxona zan, obo-erdiagaz egiña eta orain arkuak erpindunak dira eta sabaia kurutzatua.

Ageak luze biurtzen dira eta gaiñearen astuntasuna zati bat artzen dabe, baiña ez dana. Astuntasun orreri erantzuteko len matxoiak edo estriboak egon diran lez orain arbotanteak daukaguz, ormeari albotik eusteko.

Tankera gotikoak, teillatuaren astuntasunari albotik be eusten dautso arbotanteakaz.

Apainketa be ez da lengoa: landarak artzen dira apaintzeko, batez be intzurria, kardua ta matsa, piztiak len baiño biziago agiri dira, gizakiak be ba-rru-miña geiago agertzen (irribarra, jokoa), atea eta age-bu-ruak apaintzen dira, baiña beste era batera. Koruko jesarlekuak, iruditegiak eta leiarrak be era barri baten agiri dira.

Eleiz-barruan iru edo bost erri-leku izango dira eta erdian kurutzea egiten beste bat eta au gorago doa. Alboan triforioa edo galeria.

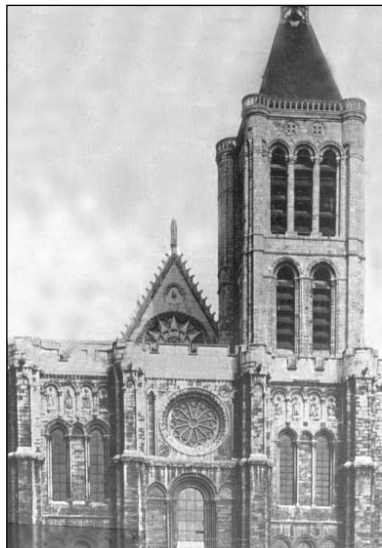
Len torrea ez da agertzen izan, teillatuaz amaitu baiño, edo agertzen ba'zan lodia zan, orain torre luzeak, erpindunak eta ondo apainduak agiri dira.

Eleizearen alboetan kapillak dagoz, sarritan ormatik kanpora be urteten dirala.

Beste apaingarri bereizi bat rosetoiak dira, leiarrez-koak, margotsuak, argitsuak eta oso ederrak, geienetan koru-gaiñean eta sarritan alboetan be bai.

Berezitasun guzti oneik batera iñoz ez dira agertzen, an or emen baiño.

Agertu daiguzan laterrikirik laterri edertasuna batzuk:

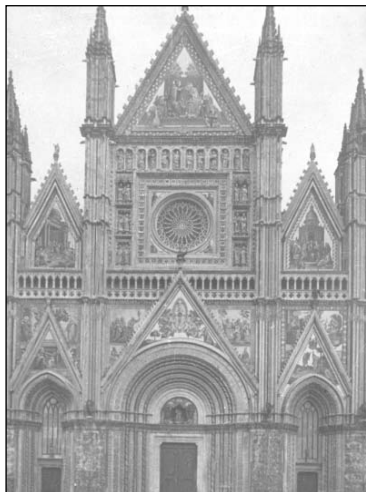
Frantzia'n: XII gizaldian asten da erromanikua barriztatzeten eta or dago Bernardo Santuaren ikutua edo Zisterra. Lenengoa Paris'ko Saint Denis gotzain-eleizea da. Beste Gotzain-Eleiza asko dagoz.

Paris'ko Saint Denis. Lenengo Gotzain-Eleiz gotikoa.

Italia'n: Emen gotikoak tankera bereizia dauka, jatorra, margo askoko marmolagaz, leiarrak gitxiago eta orma geiago. Orvieto'ko Gotzain-eleizea ederra da, XIII gizaldikoa. Milan'goa be ede-

Orvieto'ko Gotzain-Eleiz gotikoa, Italian

rra ta torre askogaz.

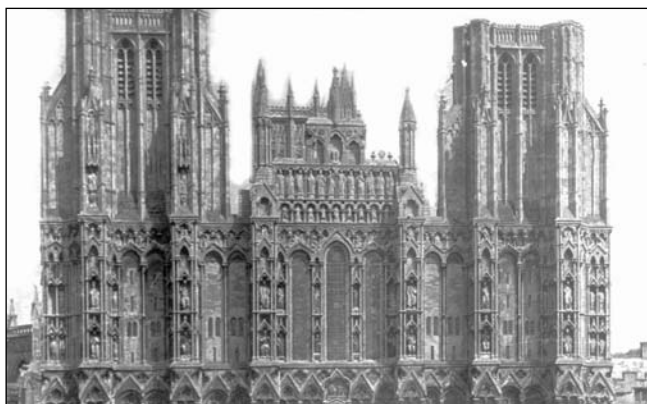
Inglaterra'n: Wels'ko gotzain-eleizea, 1191n. urtean asia eta XIV gizaldian oraindiño egiten.

Alemania'n: Erromanikoak luzaro jarraitu eban, gero biak nasteen. Kolonia'ko gotzain-eleizea eredu .

Portugal'en: XV gizaldian dago bizi eta erregearen izenetik, "manuelino" esaten jako tankera oneri.

España'n: Gotzain-eleiza asko eta ederrak dagoz, eza-gunena Burgos'koa.

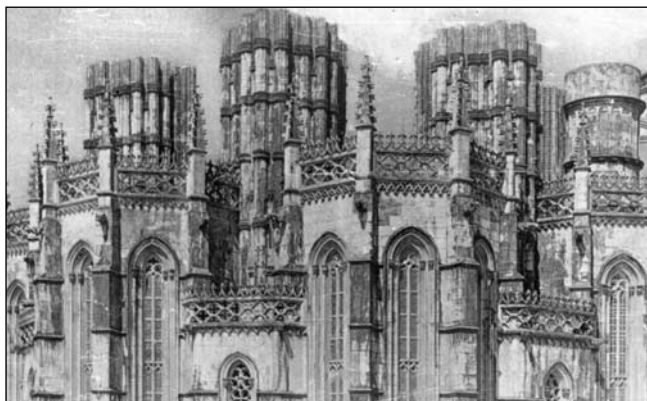
Olazar'tar Martin

Wels'ko Gotzain-Eleiza gotikoa (Inglaterra'n)

Kolonia'ko Gotzain-Eleiz gotikoa (Alemania'n)

Portugal: Lekaide-Etxea gotikoa (Manuelino tankera)

Burgos'ko Gotzain-Eleiz gotikoa.